

УДК 331.5

JEL Classification: H10, J58, P35

DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-03-04>

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ВІД НАЦІОНАЛЬНОГО ДО ГЛОБАЛЬНОГО КОНТЕКСТУ

EVOLUTION OF THE CONCEPT OF SOCIAL SECURITY: FROM NATIONAL TO GLOBAL CONTEXT

Зибарева О. В.

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнесу та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна
ORCID: 0000-0001-6963-3429

Oksana Zybareva

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at the Department of Business and HR Management,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Chernivtsi, Ukraine

Важливість теми дослідження полягає у зростаючій потребі забезпечення соціальної безпеки як на національному, так і на глобальному рівнях, особливо в умовах сучасних глобалізаційних викликів. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування нових підходів до вирішення соціальних загроз у світі. Метою дослідження стало проаналізувати еволюцію концепції соціальної безпеки та окреслити основні тенденції її розвитку в національному і глобальному контекстах. Дослідження побудовано на міждисциплінарному підході із використанням історико-логічного, системного та порівняльного методів. Аналізується процес формування соціальної безпеки через призму історичних етапів, а також з огляду на сучасні тенденції глобалізації. Підхід передбачає системне вивчення факторів, що впливають на соціальну стабільність та їхню взаємодію на різних рівнях. Запропоновано гіпотезу, що глобалізація суттєво впливає на соціальну безпеку, трансформуючи її від національно-орієнтованої до багаторівневої концепції. Використано історико-логічний метод для виявлення етапів еволюції соціальної безпеки, порівняльний аналіз для зіставлення національних та глобальних підходів, а також методи аналізу та синтезу для систематизації даних. Прогностичний метод застосовано для визначення перспектив розвитку соціальної безпеки. У статті досліджено теоретичне та практичне співвідношення понять «соціальний захист», «соціальне забезпечення» та «соціальна безпека». Проаналізовано історичні передумови виникнення цих категорій та їх трансформацію в наукових і правових дискурсах. Наголошено на тому, що соціальний захист є ширшим поняттям, яке охоплює заходи підтримки вразливих верств населення через механізми соціального забезпечення. Окрему увагу приділено категорії «соціальна безпека», яка формується як стратегічний інструмент забезпечення стабільності та добробуту суспільства. Визначено три ключові рівні соціальної безпеки (державний, суспільний та індивідуальний), а також сучасні підходи до її вимірювання в контексті глобальних викликів XXI століття. Стаття розкриває зв'язок соціальних витрат з ВВП країн, демонструючи залежність стабільності суспільства від ефективної соціальної політики. Проведено порівняльний аналіз соціальних витрат у країнах ОЕСР, що підкреслює роль державних пріоритетів у забезпеченні соціального добробуту. Автор робить висновок про необхідність інтегрованого підходу до соціального захисту та безпеки як засобу мінімізації ризиків та досягнення соціальної гармонії.

Ключові слова: соціальний захист; соціальне забезпечення; соціальна безпека; соціальна політика; публічні соціальні витрати; якість життя; суспільний добробут.

The importance of the research lies in the growing need to ensure social security at both national and global levels, particularly in the context of modern globalization challenges. The relevance of the study is driven by the necessity to develop new approaches to addressing social threats worldwide. The objective of this research is to analyze the evolution of the concept of social security and outline the main trends in its development in both national and global contexts. The research is based on an interdisciplinary approach using historical-logical, systemic, and comparative methods. It examines the formation of social security through historical stages and in light of contemporary globalization trends. This approach involves a systematic study of factors influencing social stability and their interactions at various levels. The hypothesis proposes that globalization significantly affects social security, transforming it from a nationally oriented concept to a multi-level framework. The historical-logical method was employed to identify the stages of social security evolution, while comparative analysis was used to juxtapose national

and global approaches. Analytical and synthetic methods were applied to systematize data, and the prognostic method was utilized to determine the prospects for social security development. The study explores the theoretical and practical interrelations between the concepts of “social protection,” “social provision,” and “social security.” It analyzes the historical prerequisites for these categories’ emergence and their transformation within scientific and legal discourses. It emphasizes that social protection is a broader concept encompassing support mechanisms for vulnerable groups through social provision. Special attention is given to the category of “social security,” positioned as a strategic tool for ensuring societal stability and well-being. Three key levels of social security (state, societal, and individual) were identified, along with modern approaches to measuring it in the context of 21st-century global challenges. The article highlights the relationship between social expenditures and countries’ GDP, demonstrating the dependence of societal stability on effective social policies. A comparative analysis of social expenditures in OECD countries underscores the role of government priorities in ensuring social well-being. The author concludes that an integrated approach to social protection and security is essential for minimizing risks and achieving social harmony.

Key words: social protection; social provision; social security; social policy; public social expenditures; quality of life; social well-being.

ВСТУП

Еволюція концепції соціальної безпеки є важливим аспектом дослідження сучасного соціально-економічного розвитку країн світу. Від початкових національних підходів до глобальних ініціатив, соціальна безпека пройшла довгий шлях трансформації, відображаючи зміни у структурі суспільства, економічних відносинах та світовій політиці. З розвитком глобалізації, міжнародної співпраці та зростанням соціальних викликів, таких як міграційні кризи, зростаюча економічна нерівність, кліматичні зміни та пандемії, соціальна безпека набуває все більшої актуальності як ключовий фактор стабільності і гармонії суспільства.

У цьому контексті важливо враховувати, що соціальна безпека є не лише питанням соціального забезпечення або захисту окремих груп населення. Вона охоплює широкий спектр стратегій, спрямованих на зменшення соціальних ризиків, посилення соціальної стійкості та формування умов для рівноправного і стабільного розвитку. У сучасному світі, де процеси глобалізації стимулюють як інтеграцію, так і виникнення нових розбіжностей, соціальна безпека перестає бути виключно національною проблемою. Вона стає центральним елементом глобальної політики, який потребує скоординованих дій з боку держав, міжнародних організацій та громадянського суспільства.

Сьогодні питання соціальної безпеки не лише відображають потребу в реагуванні на існуючі виклики, але й формують стратегічну базу для сталого розвитку майбутніх поколінь. Її багаторівневий характер дозволяє інтегрувати різні підходи та практики, які забезпечують баланс між інтересами держави, суспільства та окремої особистості. Таким чином, аналіз еволюції цієї концепції допомагає краще зрозуміти основні тенденції її розвитку та розробити ефективні інструменти для забезпечення соціального добробуту в умовах мінливого світу.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Огляд літератури в розрізі світових наукових джерел досить складний, оскільки різні наукові

школи використовують різні поняття, які тлумачать соціальне забезпечення чи соціальна безпека. Тому в рамках цього дослідження чітко окреслено такі поняття, як соціальне забезпечення, соціальний захист і соціальна безпека. Історичні основи концепції соціального забезпечення закладено Законом «Social Security Act of 1935» [1], в якому визначено суть та необхідність соціального забезпечення як базового механізму захисту вразливих груп населення. Поняття соціального забезпечення в міжнародних документах закріплено Пактом про економічні, соціальні та культурні права ООН [2]. У правовому полі України законодавчий контекст соціального захисту визначено ст. 46 Конституції України [3], яка закріплює право громадян на соціальний захист. Теоретичний внесок зарубіжних науковців досліджено на основі праць Г. Моргентау [4] з точки зору національної безпеки та його інтеграції з інтересами суспільства; С. Кузнеця [5] щодо впливу соціальних і економічних змін на сучасне зростання та безпеку; Е. Фрімена [6] про стратегію соціальної гармонії як основи громадянського добробуту. Сучасні інтерпретації соціальної безпеки закладено у працях українських дослідників: О. Грішнєвої, Ю. Харазішвілі [7], І. Білоуса та А. Якимчука [8], які визначають соціальну безпеку через призму якості життя, захисту базових потреб та зменшення соціальних ризиків.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Дослідити еволюцію концепції соціальної безпеки, простежити перехід від національного до глобального контексту, а також визначити ключові чинники, що впливають на її розвиток у сучасних умовах глобалізації.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методами дослідження були: історико-логічний метод – для аналізу етапів еволюції концепції соціальної безпеки від національного до глобального контексту; порівняльний аналіз – для зіставлення національних і глобальних підходів щодо забезпечення соціальної безпеки; системний підхід – для розгляду соціальної безпеки як комплексного явища, що охоплює різні аспекти

суспільного життя; метод аналізу та синтезу – для узагальнення теоретичних засад і виявлення ключових чинників впливу на соціальну безпеку; кількісні та якісні методи – для оцінки сучасних загроз соціальній безпеці на національному і глобальному рівнях.

РЕЗУЛЬТАТИ

Безумовно, одним із важливих правових питань є вирішення наукової дилеми, яка протягом багатьох років існує з приводу визначення співвідношення та змістовного наповнення понять «соціальний захист», «соціальне забезпечення» та «соціальна безпека».

«Соціальний» походить від латинського *socialis*, що означає «суспільний» або «той, що стосується суспільства», пов'язаний із життям і стосунками людей у суспільстві [9]. Він використовується для позначення явищ, процесів, відносин чи структур, які виникають у суспільстві та пов'язані з життям і взаємодією людей. Ключовими аспектами, які характеризують це поняття є: суспільний контекст (наприклад, соціальні групи, соціальна структура), взаємодія між людьми (відносини, норми, поведінка), спрямованість на спільне благо (соціальні програми, підтримка).

Поняття «соціальне забезпечення» вперше було використано ще в 1935 р. в «Законі про соціальне забезпечення» [1] (*Social Security Act of 1935*), який законодавчо створив програму соціального забезпечення у США, а також – страхування від безробіття. Програма соціального забезпечення сприяла різкому зниженню рівня бідності серед людей похилого віку, при цьому витрати на соціальне забезпечення стали основною частиною федерального бюджету США. Але згодом цей термін став застосовуватися в більшості країн світу та Міжнародною організацією праці. Офіційно це поняття закріплено у міжнародному Пакті, ухваленому Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р., «Про економічні, соціальні та культурні права», де йдеться про те, що: «держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на соціальне забезпечення, яке включає соціальне страхування» [2].

Тобто поняття «соціальне забезпечення» означає форму матеріального забезпечення соціально вразливих верств населення.

Уже в кінці ХХ століття у правовому полі українського законодавства в умовах переходу до соціально орієнтованої економіки та наближення до міжнародних стандартів стали використовувати термін «соціальний захист».

Зокрема ст. 46 Конституції України тлумачить соціальний захист як: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин,

а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [3]. Тобто право на соціальний захист держава гарантує громадянам шляхом соціального забезпечення і окреслює широке коло осіб, що входять до кола суб'єктів соціального забезпечення.

Тому, відповідно до Конституції України, ці поняття ні в якому разі не можна ідентифікувати як однакові, а як ціле та його складову, при цьому цілим в цьому випадку виступає саме поняття «соціальний захист».

Соціальний захист варто розглядати як систему заходів, які спрямовані на забезпечення соціальної підтримки та захисту громадян від різноманітних ризиків, що можуть вплинути на їхнє життя, здоров'я, добробут чи соціальне становище.

«Безпека» означає стан захищеності від загроз, ризиків чи небезпек коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує [9]. У глибшому розумінні безпека визначається як стан захищеності суспільства та особистості від будь яких загроз. Це може стосуватися як фізичного, так і психологічного, економічного чи інформаційного аспекту життя. Ключовими аспектами, які характеризують це поняття є: захист від небезпеки (фізичної, фінансової, інформаційної), стабільність і передбачуваність (відсутність загроз), реалізація механізмів захисту (закони, технології, політика).

Можна з достатньою точністю стверджувати, що поняття «безпека» як наукова категорія сформувалося на початку ХХ століття у зв'язку з численними кризовими ситуаціями, в яких опинилися національні та глобальні економіки. У 1904 році президент США Т. Рузвельт створив Комітет з економічної безпеки, усвідомивши абсолютну необхідність державного регулювання економіки. Він був змушений відмовитися від тоді усталеної практики невтручання в економіку. Цей прецедент став першим кроком традиційної капіталістичної держави до системного вирішення соціальних та економічних проблем населення у зв'язку з необхідністю збереження соціально-економічної безпеки країни.

З поданням Т. Рузвельта у науковий лексикон було введено термін «національна безпека», який доповнив і розширив поняття «безпека», надавши можливість розглядати положення соціальної структури держави, суспільства та особистості через призму їхніх особистих інтересів. Згодом термін «національна безпека» став предметом пильного інтересу багатьох учених [10].

Вважається, що важливий теоретичний внесок у вивчення цього визначення зробив американський учений Г. Моргентхау. За його пропозицією, необхідно аналізувати та досліджувати це питання з урахуванням інтересів держави, що дало змогу поєднати національну безпеку з інтересами суспільства та країни загалом. Якщо

початкові дослідження проблеми національної безпеки здебільшого зводилися до питання військової безпеки, то висновки Г. Моргентау дозволили доповнити це визначення суттю всіх актуальних інтересів держави, суспільства, економічного суб'єкта та особистості. Таким чином, сформовано соціалізоване визначення, яке зумовило основи виникнення поняття «соціально-економічної безпеки» [4].

Водночас вирішення завдань соціально-економічної безпеки та вибір її напрямів у XXI столітті значною мірою спираються на ідеї Нобелівського лауреата, відомого дослідника С. Кузнеця. Він зазначив: «Сучасне економічне зростання вимагає постійного вжиття заходів для подолання зародкових конфліктів, які безперервно породжуються змінами в економіці та соціальній структурі» [5]. У цьому твердженні важливими є два аспекти:

1. Конфлікти – невід'ємна складова сучасного фінансового, економічного та соціального розвитку.

2. Зміни в соціальній структурі, де фінансові та економічні перетворення відіграють визначальну роль, є однією з провідних соціально-економічних проблем міжнародної економіки сьогодення.

Цю позицію підтримує більшість сучасних дослідників. У своїй Нобелівській лекції С. Кузнець робить важливий висновок: «Неперервність технологічних інновацій, характерних для сучасного економічного зростання, і соціальних інновацій, які сприяють необхідній адаптації, є найважливішим чинником, що впливає на економічну та соціальну структуру» [5].

Розглядаючи проблему соціально-економічної безпеки, можна спиратися на пропозиції С. Кузнеця щодо тісного зв'язку економічних та соціальних процесів, які разом значно впливають на безпеку об'єкта.

Тобто поняття «соціальна безпека» (у розумінні, відмінному від «соціального забезпечення») виникло значно пізніше, ніж «соціальне забезпечення». Воно почало формуватися як окрема концепція у середині XX століття, у контексті глобальних змін і нових викликів для суспільств, таких як соціальні конфлікти, нерівність, міграція та безпека громадян.

«Соціальна безпека» формувалась як концепція, яка поєднує захист та підтримку суспільства, спрямовану на забезпечення нормального функціонування, добробуту і стабільності суспільства в цілому, а також соціальних груп або окремих осіб. У практику вводяться поняття національних та державних інтересів. Водночас формується усвідомлення загальних цінностей та інтересів.

Американський економіст Е. Фріман запропонував концепцію «стратегії соціальної гармонії», яка орієнтована на забезпечення громадянської злагоди в організації та підтримку гармонії в суспільстві [6].

У XXI столітті термін «соціальна безпека» став використовуватися як сукупність заходів і стратегій для захисту суспільства від зовнішніх і внутрішніх загроз, що впливають на якість життя громадян. У результаті цих досліджень поняття «соціальна безпека» розглядалось у трьох напрямках (рис. 1).

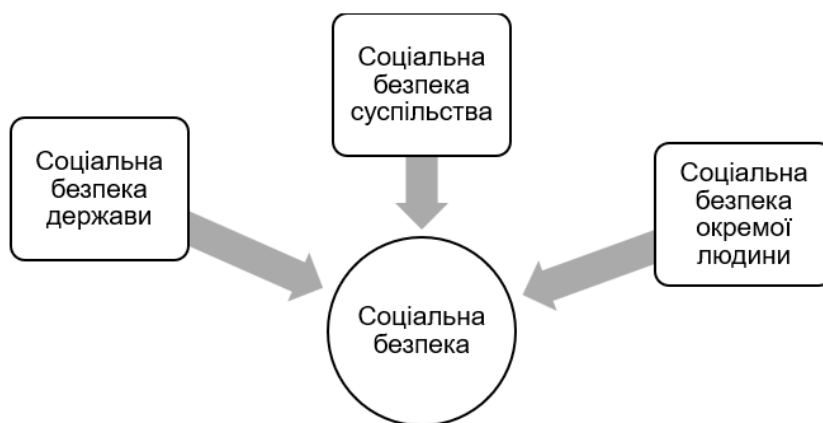

Рис. 1. Складові соціальної безпеки

Джерело: створено автором

1. Соціальна безпека держави включає зайнятість та ринок праці, безробіття, екологічну та технологічну безпеку, епідеміологічну ситуацію, соціальне партнерство, демографічну ситуацію, трудову міграцію, соціальні та трудові відносини.

2. Соціальна безпека суспільства охоплює соціальне середовище, соціальне страхування, гендерну політику, запобігання та врегулювання

трудових конфліктів, зниження бідності, етно-національні та релігійні відносини, патріотичне виховання.

3. Соціальна безпека окремої людини включає:
- якість життя: здоров'я, харчування, одяг, житло та умови проживання, сім'я та дитинство, освіта, культура та мистецтво, зв'язок та телекомунікації, свобода пересування, подорожі, ту-

ризм, вільний доступ до інформації, дозвілля та відпочинок;

- рівень життя: показники соціального розвитку, прожитковий мінімум та мінімальна заробітна плата, зростання споживчих цін тощо.

Через виокремлення цих компонентів термін «соціальна безпека» набув нового змісту: це не лише захист від реальних та потенційних загроз, але й конкретні інструменти для оцінки рівня реалізації завдань соціальної політики.

Тобто поняття «соціальна безпека» ширше від поняття «соціальне забезпечення» і включає забезпечення стабільності та захищеності всього суспільства від соціальних ризиків, таких як безробіття, бідність, соціальна нерівність, конфлікти тощо.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Міністерством економічного розвитку і торгівлі України 29 жовтня 2013 р., соціальну безпеку України варто розуміти як: «стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни» [11].

Крім законодавчого тлумачення цього поняття варто дослідити наукові твердження.

О. А. Грішнова та Ю. М. Харазішвілі соціальну безпеку розуміють як: «стан соціальної сфери, за якого забезпечуються висока якість життя населення (матеріальний рівень і соціальні складові), захищеність основних життєво важливих відновлювальних процесів (незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз), можливість здобуття якісної освіти та відсутність загроз здоров'ю та життю людини» [7].

І. І. Білоус, А. Ю. Якимчук тлумачать соціальну безпеку як: «стан суспільства, в тому числі всіх основних сфер виробництва, соціальної сфери, охорони внутрішнього конституційного порядку, зовнішньої безпеки, культури, за якого забезпечується

номінальний рівень соціальних умов та соціальних благ – матеріальних, санітарно-епідеміологічних, екологічних, психологічних тощо, що визначають якість життя людини і суспільства в цілому та гарантується мінімальний ризик для життя, фізичного та психічного здоров'я людей» [8].

Тобто ключовими аспектами соціальної безпеки є: суспільний добробут (забезпечення основних потреб громадян, таких як освіта, медична допомога, житло); захист уразливих груп (підтримка пенсіонерів, інвалідів, безробітних, малозабезпечених); запобігання соціальним конфліктам (зменшення нерівності та захист прав); забезпечення соціальної стабільності (державна політика, спрямована на підтримання гармонії та безпеки в суспільстві).

Таким чином «соціальна безпека» означає інтеграцію соціальних і захисних механізмів для створення умов, у яких кожна людина може жити гідно та відчувати себе захищеною у суспільстві.

Українські науковці також виділяють свій підхід до класифікації рівнів соціальної безпеки. Зокрема, Б. О. Язлюк окреслює також три взаємозалежні рівні соціальної безпеки: «безпека особистості, безпека суспільства і безпека держави» [12]. Однак ця класифікація не враховують рівень суб'єкта господарювання, що є важливим у контексті аналізу соціальної та загальної безпеки.

М. А. Кальницька визначає чотири рівні соціальної безпеки: «нанорівень (особистісна безпека), мікрорівень (безпека підприємства), мезорівень (безпека регіону) та макрорівень (державна безпека)» [13]. Такий підхід дозволяє краще оцінити стан соціальної безпеки і на рівні підприємства.

Отже, соціальний захист та соціальне забезпечення є двома ключовими інструментами соціальної політики, спрямованими на підтримку стабільності та добробуту, а отже на соціальну безпеку. Прямим показником, який визначає роль цих інструментів є відношення публічних соціальних витрат (охорона здоров'я, житло, освіта, соціальне забезпечення тощо) до ВВП (рис. 2).

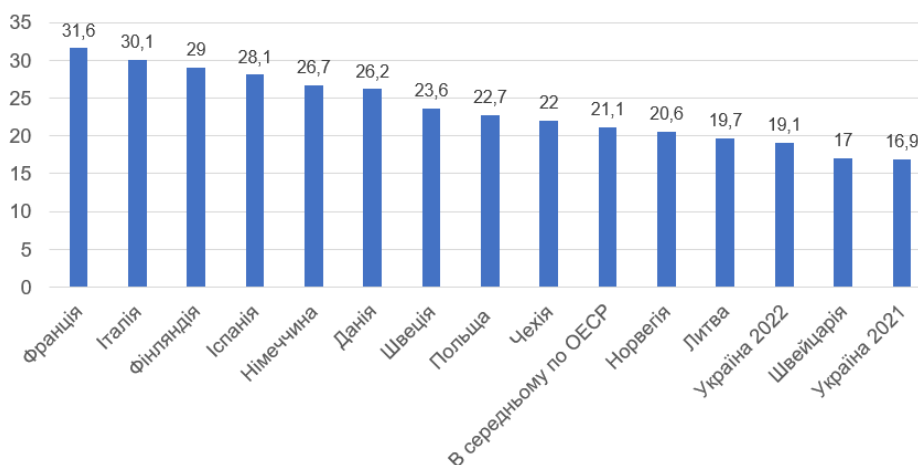

Рис. 2. Відношення публічних соціальних до ВВП у країнах ОЕСР та Україні у 2022 році, %

Джерело: складено за даними [14]

У 2022 році публічні соціальні витрати в країнах ОЕСР в середньому становлять близько 21% ВВП. Це середнє значення для всіх країн ОЕСР, але показники значно варіюються між державами. Наприклад, у таких країнах, як Франція та Італія, на соціальні витрати витрачається понад 30% ВВП, тоді як у країнах, таких як Литва та Швейцарія, цей показник менший за 20%. Це розбіжність відображає різні національні пріоритети, економічні можливості та соціальні політики.

Франція (31,6%) є лідером серед країн за часткою публічних соціальних витрат відносно ВВП. Більшість країн, як-от Польща (23,6%) та Чехія (22,7%), знаходяться близько до середнього значення показника по країнах ОЕСР. Країни Скандинавії, як Данія (26,7%) та Швеція (26,2%), мають високі показники соціальних витрат, що є типовим для їх моделей соціальної політики.

Україна у 2021 році знаходиться в кінці рейтингу з найнижчим відношенням публічних соціальних витрат до ВВП (16,9%). Помітно, що відношення соціальних витрат до ВВП в Україні у 2022 році зросло до 19,1% ВВП, проте це відношення підвищилось через зниження абсолютного значення ВВП у 2022 році.

Порівняно з іншими країнами, показник України, як у 2021 (16,9%), так і в 2022 році (19,1%), свідчить про відносно невеликий рівень соціальних витрат у структурі ВВП. Це вказує на обмежені можливості бюджету для фінансування соціальних програм, зокрема у порівнянні з країнами ЄС, такими як Франція чи Італія.

Витрати на соціальні програми в країнах ОЕСР є досить різноманітними. Лідерами є європейські країни з потужними соціальними системами, тоді як країни з нижчими витратами, такі як Україна та Польща, демонструють нижчий

рівень державного соціального забезпечення. Це може впливати на рівень життя населення та якість соціальних послуг.

ВИСНОВКИ ТА ДИСКУСІЯ

Поняття «соціальний захист», «соціальне забезпечення» та «соціальна безпека» є взаємопов'язаними, але не ідентичними. «Соціальний захист» є ширшою категорією, що охоплює як «соціальне забезпечення» (матеріальне забезпечення вразливих верств), так і інші механізми підтримки суспільного добробуту. Соціальна безпека як цілісна система розглядається як інтегрована система заходів для забезпечення захисту особистості, суспільства та держави від соціальних ризиків та загроз. Поняття «соціальне забезпечення» сформувалося ще на початку ХХ століття, тоді як концепція «соціальної безпеки» виникла пізніше у зв'язку з глобальними соціальними й економічними викликами. Українське законодавство та наукова думка вказують на три основні рівні соціальної безпеки: особистісний, суспільний та державний. Однак сучасні дослідження також вказують на необхідність врахування рівня суб'єкта господарювання (мікрорівень). Показник публічних соціальних витрат як частки ВВП є ключовим індикатором ефективності соціальної політики та рівня соціальної безпеки держави. Ці висновки узагальнюють основні ідеї статті та створюють базу для подальших дискусій. Дискусійним є питання про розмежування понять «соціальне забезпечення», «соціальний захист» та «соціальна безпека», оскільки вони часто взаємопов'язані, але мають різний зміст та функціональне призначення. Також важливо враховувати сучасний контекст соціально-економічних викликів, що вимагає оновлення підходів до забезпечення соціальної стабільності та безпеки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. The Social Security Act of 1935. Retrieved from https://www-ssa-gov.translate.google/history/35act.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc
2. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. United Nations. 16 December 1966. Retrieved from https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-3&chapter=4&clang=en
3. Konstytutsiia Ukrainy pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 roku [The Constitution of Ukraine was adopted at the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
4. Morgenthau, H. (1951). *The Moral Dilemma in Foreign Policy*. The Yearbook of World Affairs. London: London Institute of World Affairs.
5. Kuznets, S. (1973). Modern Economic Growth: Findings and Reflections. *The American Economic Review*, Vol. 63, 3, 247-258. Retrieved from <http://www.piketty.pse.ens.fr/files/Kuznets1973.pdf>.
6. Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: a stakeholder approach*. Pitman Publishing: Marshfield MA, 277.
7. Kharazishvili, Yu. M., & Grishnova, O. A. (2018). Yakist zhyttia v systemi sotsialnoi bezpeky Ukrainy: indykatory, riven, zahrozy [Quality of life in the social security system of Ukraine: indicators, level, threats]. *Ekonomika Ukrainy - Economy of Ukraine*, 1-12, 157-180 [in Ukrainian].
8. Bilous, I., & Yakymchuk, A. (2019). Poniattia sotsialnoi bezpeky ta yii rol v systemi natsionalnoi bezpeky derzhavy [The concept of social security and its role in the system of national security of the state]. *Efektivna ekonomika - Effective Economy*, 3. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2019/43.pdf [in Ukrainian].
9. Slovyk ukrainskoi movy [Ukrainian language dictionary] (1978). Kyiv. [in Ukrainian].

10. Theodore, R. (1908). *The Roosevelt Policy: Speeches, Letters and State Papers, Relating to Corporate Wealth and Closely Allied Topics*, of Theodore Roosevelt, President of the United States. United States: Current Literature Publishing Company.
11. Metodichni rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29 zhovtnia 2013 r., № 1277 [Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine. Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine dated October 29, 2013, No. 1277]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> [in Ukrainian].
12. Yazlyuk, B. O. (2014). Teoretychni osnovy sutnosti ta zmistu sotsialno-ekonomichnoi bezpeky [Theoretical foundations of the essence and content of socio-economic security]. *Ekonomichniy analiz - Economic analysis*, 16 (1), 149-154. Retrieved from <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/457/471> [in Ukrainian].
13. Kalnytska, M. A. (2017). Sotsialna bezpeka: poniattia ta rivni doslidzhennia [Social security: concepts and levels of research]. *Prychornomorski ekonomichni studii - Black Sea Economic Studies*, 16, 558–569. Retrieved from http://www.bses.in.ua/journals/2017/16_2017/28.pdf [in Ukrainian].
14. Organization for Economic Cooperation and Development (2024). Retrieved from [https://data-explorer.oecd.org/vis?lc=en&df\[ds\]=DisseminateArchiveDMZ&df\[id\]](https://data-explorer.oecd.org/vis?lc=en&df[ds]=DisseminateArchiveDMZ&df[id])